
K A R E L R I C H T E R

**OSUDOVÝ
OMYL
GENERALA
VLASOVA**

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

OBSAH

Křížovatky	7
Bitva u Moskvy	31
Katastrofa na volchovské frontě	69
Bilance minulosti	121
Ve službách vojenské propagandy	137
Úskalí dilemat	159
Čekání na úsvit	203
Kolísavé naděje	217
Čas pohrom	239
Spolky s ďáblem	261
Opožděné vítězství	291
Zrod první divize	331
Co přinese budoucnost?	381
Pražské intermezzo	401
Konec všech nadějí	441
Epilog	465
Soudní proces	471
Důstojnické hodnosti Ruské osvobozené armády, wehrmachtu a Zbraní SS	491
Prameny a literatura	492

V průběhu roku 1943 došlo na frontách druhé světové války k zásadnímu obratu. Fašistická vojska stíhala porážka za porážkou. Stalingrad, Kursk, Kyjev, Žitomir, Berdičev... Rozdrcení německo-italské skupiny armád v Severní Africe. Invaze Spojenců na Apeninském poloostrově a vyřazení Itálie z války...

Nacistickému Německu se začala podlamovat kolena. Potřebovalo nové a nové vojáky k doplnění těžkých ztrát. Hlavní úřad SS agilně verboval fašisty všech evropských národů do svých cizineckých dobrovolnických divizí. Sturmbannführer zbraní SS dr. Fritz Arlt byl pověřen organizováním dobrovolnických svazků SS z příslušníků národů Ruska.

„Ty už si s tím nějak poradíš,“ řekl mu šéf úřadu SS obergruppenführer Gottlob Berger.

„Ovšem,“ odpověděl Arlt, „když budu mít možnost zaručit těmto svazkům jejich národní samostatnost.“

Chtěl využít všech protisovětských nacionalistických hnutí. Získat jejich vůdce. Myslel i na Vlasova. Především na Vlasova. Berger ho varoval: „S reichsführerem se teď už dá mluvit o leccčems, ale Vlasov je pro něj jako rudý šátek pro býka.“

„Přesto to musím zkusit,“ prohlásil Arlt. V té chvíli ještě nevěděl, jak to navléknout, ale byl rozhodnut nějakým způsobem dostat Vlasova a jeho hnutí do hry.

Shodou okolností na stejnou myšlenku připadl i čtyřiatřicetiletý standardenführer Günter d'Alquen, velitel tak zvané SS-Kriegsberichterstandarte, praporu válečných dopisovatelů, nesoucího jméno Kurta Eggera. Významný muž, který měl přístup až k Himmlerovi. Už loni na podzim mu během společného letu na frontu řekl zcela otevřeně:

„Po dvou letech války s Rusy se už nedá operovat teoriemi, že Rusové jsou nějakí podlidé. Vojáci těm řečem nevěří. Vědí, že je Rusové ženou a že mají lepší tanky.“

Himmler se nasupil:

„Co je to za řeči? Nechme toho!“

Po celé dva týdny pobytu na frontě d'Alquena ignoroval. Ale co od něho slyšel, mu vrtalo hlavou. Nakonec pro něj poslal. Chtěl se přece jen dozvědět ještě víc. D'Alquen ho nijak nešetřil:

„V oblasti politického vedení války jsme zcela selhali. Už i ti nejstatečnější z mužů SS dospívají k názoru, že válka se vojensky vyhrát nedá. Při návštěvách jednotek v poli od nich často slyším: Vyříd' říšskému vedoucímu, že všechny ty teorie o rasové méněcennosti Rusů a o germanizaci Ruska jsou plané žvásty. Nemůžeme přece všechny Rusy pobít. S těmito teoriemi jsme je jenom nahnali do Stalinovy armády a udělali z nich bojovníky, od kterých dostáváme pořádně na frak.“

„Netušil jsem,“ vydechl zničeně Himmler, „že moji vojáci se přechodnými obtížemi dají pohnout k tomu, aby se vzdávali cíle, za který bojujeme, Velkoněmecké říše.“

„Reichsführere,“ řekl d'Alquen, „vaši velitelé jsou vám věrně oddáni stejně jako dříve, ale vidí denně skutečnost, kterou vy nemůžete vidět.“

„Vyřídte jim, že v okamžiku, kdy zradíme náš světový názor a náš cíl, jsme ztraceni.“

D'Alquen se pro danou chvíli spokojil tím, co bylo řečeno. Věděl, že to, co Himmlerovi naočkoval, musí nejdříve nechat působit. A udělal dobře. Při zpáteční cestě z fronty ho Himmler v letadle kývnutím přizval k sobě.

„Vy jste mi řekl, že válku politicky vedeme špatně. Dobrá, armáda na Východě zklamala. Ale od toho jste tady vy a vaši lidé, aby se to dělalo líp. Snad něco vymyslíte. Můžeme těm Rusům slíbit, co chcete, pokud nebudou dotčeny naše životní zájmy na Východě. Udělejte něco, aby za toho Stalina nebojovali jako blázni, ale přebíhali k nám.“

Nedalo se říci, že by ruské nacionální hnutí zůstalo trčet na místě. Kdyby nic jiného, v Dabendorfu bylo již ideově zakaleno sedm bývalých sovětských generálů, šedesát plukovníků a několik tisíc důstojníků. To byl nesporný úspěch. Pro dobrovolnické jednotky bylo zřízeno dvacet vojenských lazaretů. Vznikl sbor speciálně vyškolených ruských zdravotnic, které se od německých lišily zvláštním oblečením. Byly otevřeny zotavovny, domovy invalidů, přeškolovací tábory, knihovny. Dobrovolníci získali právo na vyznamenání Železným křížem. Každé větší frontové součásti byla přidělena ruská propagandistická jednotka...

Nový generál pro dobrovolnické jednotky Ernst Köstring, který od 1. ledna 1944 vystřídal generála Hellmicha, jako bývalý vojenský přidělenec

v Moskvě nejenže ovládal ruský jazyk, ale dobře rozuměl ruským poměrům. Uvědomoval si scestnost německé východní politiky a snažil se ji napravit aspoň tím, že vymáhal pro dobrovolníky různé výhody. Myšlenka ruského osvobozeneckého hnutí zapouštěla mezi generály a důstojníky wehrmachtu široce se rozvětřující kořeny. Mnozí našli cestu za Vlasovem přímo do Dahlemu. Jeden z nich, zpravodajský důstojník skupiny armád B plukovník generálního štábu Wessel von Freytag-Loringhoven při své

Vlasov řeční v okupovaném území (1944).

návštěvě hovořil s Vlasovem rusky a naznačoval mu, že se blíží okamžik, kdy nastanou velké změny. Vlasov s ním mohl mluvit zcela otevřeně: „Hitler se bojí vzniku národního Ruska zítra, a tím prohrává válku proti Sovětskému Rusku už dnes. Já teď mám jedinou starost, aby naše osvobozenécké hnutí nešlo ke dnu společně s Německem. Záleží na tom, jestli se v Německu najdou důstojníci, s kterými budeme moci společně učinit rozhodný krok k záchraně svobody všech evropských národů včetně národů dnešního Sovětského svazu.“ Vlasovova slova byla pro plukovníka, který stejně jako generál Gehlen a četní další důstojníci a generálové wehrmachtu patřil k protihitlerovské odbojové skupině, mocným povzbuzením k chystanému převratu. Se živým zájmem se dotazoval, jestli navzdory rozsáhlému ústupu německých vojsk z okupovaného sovětského území bude stále ještě možné utvořit Ruskou osvobozenou armádu. Neprozradil samozřejmě podrobnosti plánovaného Stauffenbergova atentátu na Adolfa Hitlera a svržení nacistického režimu pro záchranu Německa, ale naznačoval Vlasovovi, že se s ním počítá jako s vrchním velitelem ruské osvobozenécké armády, již připadne rozhodující úloha v porážce Stalina a ustavení nové ruské vlády, která se bude podílet na uzavření čestného míru.

Plukovník Wessel von Freytag-Loringhoven odcházel z dahlemské vily posílen v odhodlání podílet se všemi silami na akci, která slibuje mír a svobodu milionům Němců i Rusů a všem nacisty porobeným národům Evropy. I Vlasov pookřál na duchu.

Vzápětí ho potěšil i příjezd generálporučíka Andreje Grigorjeviče Škura, jednapadesátiletého veterána občanské války, v níž se vyznamenal na straně Děnikinových bělogvardějců jako hrdinný velitel 3. kubáňského jezdeckého sboru. V roce 1920 se v čele svých vojsk provinil loupeživým pleněním, kvůli němuž ho baron Wrangel vykázal ze své armády. V emigraci živořil v Německu, kde se skupinou kozáků předváděl v cirkuse za ubohý honorář jezdecké a bojové umění, džigitovku, a tu a tam sehnal nepatrnou roli v nějakém válečném filmu. Válka mu zajistila novou existenci. Nalezl uplatnění v ústředním štábu SS, kde mu byl svěřen nábor kozáků pro službu ve svazcích SS.

Škuro ujišťoval Vlasova, že všichni kozáci se mu okamžitě podřídí, jakmile vzniknou podmínky pro vytvoření Ruské osvobozenécké armády. „Já

jsem Rus,“ prohlašoval a bušil se přitom pěstí do prsou. „Zřízení nějaké samostatné Kozákije, jak ji plánuje Rosenberg, považuju za nesmysl. My stojíme pevně za vámi, generále.“

Shodli se, že výstavba kozáckých jednotek bude pokračovat. Škuro uznal, že jejich hlavním velitelem nemůže být nikdo z někdejších carských generálů. Sovětská propaganda by toho jistě využila jako důkazu, že osvobozenec armáda chce obnovit předrevoluční poměry. I on nahlížel, že něco takového by národ nepřijal.

O spolupráci s Vlasovem uvažoval i ataman Pjotr Krasnov, který ji zprvu zásadně odmítal. Ministr Rosenberg ho svého času chtěl učinit hlavou samostatného kozáckého státu. S postupem sovětských vojsk se tyto plány rozplývaly.

Když se Pannwitzova kozácká divize chystala k železničnímu transportu z Mielau přes Slovensko a Maďarsko do prostoru Osijeku v Chorvatsku, kde měla být nasazena proti Titovým partyzánům, Krasnov v německé generálské uniformě přijel na pozvání velitele vykonat slavnostní přehlídku a pronést řeč. Ti mladší znali jeho jméno z hodin dějepisu, starší pod ním sloužili za občanské války. Poslouchali ho skoro nábožně, když je vášnivě vyzýval: „Jde o společný boj proti bolševismu. Přitom nehraje roli, kde jste v tomto boji zasazeni. Bojujte s přesvědčením, že na čepelích vašich šavlí spočívá vaše kozácká čest a svobodná budoucnost!“

Krasnov ani na okamžik neztrácel víru v konečné vítězství. Vypravil se za generálem Vlasovem, sebevědomý, hrdý, aby mu sdělil, že by byl ochoten za jistých podmínek s ním spolupracovat a ujmout se velení, jakmile se začne armáda formovat k boji za osvobození Ruska.

Štáb Vlasovova hnutí začátkem roku 1944 posílily další dvě vynikající osobnosti, plukovník Michail A. Meandrov a plukovník Viktor I. Malcev. První z nich, nemluvný, vážný, fanaticky oddaný idejím nacionalismu, skvělý voják a organizátor, prahl po příležitosti podílet se na formování armády. Druhý byl letec. Bystrý, impulzivní člověk. V roce 1938 velel leteckému útvaru ve Střední Asii. V souvislosti s aférou Tučačevského byl zatčen a dva roky vězněn. Pak byl propuštěn, ale k létání ho už nepustili. Utrpení a křivdy v něm probudily nenávist k režimu. Němce vítal jako osvoboditele. Se souhlasem velitele luftwaffe zorganizoval ze zajatých pilotů

letku, která dopravovala přes frontu agenty i propagandistický materiál. Jezdil i do zajateckých táborů, kde vyhledával letce a přemlouval je, aby spolupracovali s Němci. Teď přišel spolu s bývalými hrdiny Sovětského svazu Bronislavem Antilevským a Semjonem Byčkovem nabídnout služby Vlasovovu hnutí.

To všechno byly zajisté dobré důvody, aby se generál Vlasov necítil nějak osamělý a bezmocný. Ale na druhé straně mu rvalo duši neustálé ponižování, nedůvěra a trpné vyčkávání bez nadějných vyhlídek.

V lednu 1944 skončilo rozmístění dvaasedmdesáti dobrovolnických praporů ve Francii. Generál Žilenkov, kterému bylo povoleno, aby je ve Fröhlichově doprovodu navštívil, neshledal nic potěšitelného. Prapory byly začleněny do německých pluků, ale němečtí velitelé ani styční důstojníci nebyli schopni se s veliteli praporů ani s vojáky domluvit. Nedorozumění a rozpory byly na denním pořádku. Podřadná výzbroj a výstroj, mizerná strava. Vojáci byli roztrpčeni. Jedině naděje, že se v dohledné době bude organizovat ruská armáda, je jakžtakž držela pohromadě.

Generál Truchin v téže době spolu s rytmistrem von Dellingshausenem a svým pobočníkem Romaškinem zajeli k ruským dobrovolníkům zasazeným do bojů v Itálii. Tuto cestu si vyžádal sám velitel skupiny armád polní maršál Albert Kesselring, zneklidněný klesající bojovou morálkou Rusů. Na Truchinovu počest uspořádal recepci a pak mu dal k dispozici vůz, který ho i s doprovodem zavezl do bojových postavení u Monte Cassina a Nettuna, kde byly ruské jednotky vrženy do krvavých bojů. Vojáci si stěžovali: Zachází se s nimi jako s méněcennými lidmi. Všecko dostávají horší než Němci. Němečtí velitelé se ani nenamáhají se s nimi nějak dorozumět. Chce se po nich, aby nastavovali kůži, ale oni nevědí proč. Nechce se jim bojovat proti Američanům a Angličanům, nemají důvod.

Truchin se až divil, že za těchto okolností jenom dvacet mužů přeběhlo k nepříteli, který pro ně vlastně žádným nepřítelem nebyl. Vydal se až do přední linie, rozmlouval s vojáky, řečnil, sliboval hory doly. Vydržte! Co nejdříve se začne formovat naše vlastní armáda a vy budete staženi z fronty. Styděl se sám před sebou, že musí lhát těm chlapům, kteří na něm visí očima.

Již řadu měsíců byla jižní Anglie proměněna v jediný obrovský vojenský tábor. Probíhaly přípravy ke kombinované invazní operaci ve Francii pod krycím názvem Overlord. Vrchním velitelem invazních sil byl jmenován americký generál Dwight Eisenhower. Podléhala mu americká 12. skupina armád pod velením generála Omara Bradleyho a britská 21. skupina armád generála Montgomeryho. K podpoře pozemních vojsk bylo na letištích soustředěno na jedenáct tisíc bojových letounů. Od začátku roku v rámci příprav k invazi se obloha nad Německem denně rozechvívala hukotem mohutných svazů spojeneckého bombardovacího letectva, hřměla protiletadlová děla a v zemětřeseném hromobití vybuchujících pum se celé ulice, čtvrti a nezdědky i celá města proměňovaly v hromady trosek.

Zahájení invazní operace bylo stanoveno na den 1. května 1944. Datum se několikrát měnilo. V jihoanglických přístavech se zatím shromažďovalo gigantické invazní loďstvo: 5 428 dopravních lodí, 23 křižníků, 104 torpédoborce. Konečné rozhodnutí znělo: 5., 6., nebo 7. června. Záleželo na počasí. Konvoje se musely plavit v noci, aby sílu a směr jednotlivých úderů skryla tma. Letecké výsadky potřebovaly, aby svítil měsíc. Před útokem na pevninu bylo nutno mít k dispozici aspoň čtyřicet minut denního světla k dokončení bombardovacích náletů a dělostřelecké přípravné palby. Útok vyžadoval nízký příliv, aby bylo možno odstranit na pobřeží překážky a zátarasy, dřív než je zaplaví voda.

Čekalo se jen na předpovědi meteorologů. Vojska měla zaútočit přímo v jižním směru na francouzské pobřeží v šířce přes sto kilometrů. Na pravém křídle Američané, na levém Britové s Kanadany. Krajní pravé křídlo měl tvořit svazek útočící na úsek pobřeží s názvem Utah na poloostrově Cotentin. Levé křídlo mělo dosáhnout ústí řeky Arne.

Ráno 4. června panovalo krajně nepříznivé počasí. Nízká oblačnost, silný vítr, mohutné vlnobití. Před nejvyššími veliteli vyvstala otázka: Bude vůbec možné zahájit zítra operaci? Generál Eisenhower časně ráno na poradě s podřízenými veliteli rozhodl odložit ji na další den.

Pátého června, přestože počasí ještě stále nebylo nejlepší, byl vydán povel k zahájení operace. Tisíc britských bombardérů začalo o půlnoci nalétat na pobřeží Normandie a zasypávalo pumami pevnůstky Atlantického

valu. Ještě v průběhu noci přistály v německém týlu dvě americké a jedna britská výsadková divize. Obsadily mosty a jiné důležité objekty. Šestého června za svítání se již pobřeží ocitlo v těžké palbě válečných lodí.

V 07.30 se začaly vylodovat první sledy invazních vojsk na plážích poloostrova Cotentin od Caen až po Montebourg. Zachytily se na pobřeží a někde snadno, jinde v urputných bojích dobyly nehluboké předmostí jako základnu k rozvíjení útoku v následujících dnech.

Německé velení se jen zvolna vzpamatovávalo z otřesu. Ve zprávě vrchního velitelství branné moci se stroze oznamovalo: „Minulé noci zahájil nepřítel svůj dlouho připravovaný a námi očekávaný útok na západní Evropu.“

Již koncem února 1944, v době, kdy se přikročilo k přípravě invaze, poskytla zpravodajská služba spojeneckému velení informace o ruských praporech v německých plucích na francouzském pobřeží. Obsahovaly důležité zjištění, že Němci jim nedůvěřují, a proto je podřídili německým důstojníkům. Dalo se předpokládat, že nebudou mít zájem bojovat proti Spojencům, a mohli by přecházet na druhou stranu fronty, kdyby jim to slibovalo rehabilitaci. Stačilo by dát jim na vědomí, že zběhnutí z německých služeb ke Spojencům nebo k francouzskému hnutí odporu jim zaručí beztrestnost. Takovou propagandu ovšem nebylo možno spustit bez souhlasu sovětské vlády. Ve vysokých politických i vojenských kruzích se zvažovalo: Mohli bychom si o své vůli dovolit slíbit těmto Rusům slušné zacházení s jistotou, že nám nebude nařízeno, abychom je odevdali Sovětskému svazu k potrestání?

Ježto celkový počet Rusů v německých službách se odhadoval nejméně na dvě stě tisíc mužů, jevila se možnost podkopat jejich morálku jako účinný způsob, jak citelně oslabit německou obranu. Všechno, co mohlo přispět ke zdaru invaze, bylo pro generála Eisenhowera důležité. Požádal proto nejvyšší spojenecké velení, aby byl učiněn dotaz na sovětskou vládu, co lze slíbit ruským elementům ve Francii ve snaze zasít do německých hlav nedůvěru k jejich zahraničním pomocníkům, tak aby to prospělo plánované operaci.

Osmadvacátého května 1944 britský velvyslanec sir Archibald Clark Kerr napsal lidovému komisaři zahraničí V. M. Molotovovi dopis, v němž

zdvořile požádal o sovětský souhlas k tomu, aby se zaručila beztrestnost Rusům, kteří jsou nuceně v německých službách a vzdají se při nejbližší příležitosti Spojencům. Žádost se výslovně netýkala známých zrádců, dobrovolníků a příslušníků zbraní SS.

Molotov odepsal za tři dny: „Podle informací, které mají sovětské orgány k dispozici, je počet takovýchto osob v německých ozbrojených silách zcela bezvýznamný a nějaká zvláštní výzva k nim by nebyla politicky účelná. Za těchto okolností nevidí sovětská vláda žádný zvláštní důvod, aby bylo vydáno, jak navrhuje ve svém dopise, prohlášení jménem J. V. Stalina nebo sovětské vlády.“

To se událo týden před invazí. Teď se na normanském pobřeží den co den tvrdě bojuje. Zhruba deset procent z počtu nepřátelských zajatců tvoří bývalí příslušníci ruských jednotek. Mnozí seděli v krytech a čekali na příchod Američanů či Britů. Ochotně zvedali ruce. Pro Němce se jim nechtělo bojovat. Jejich jednotky byly vyzbrojeny jen puškami. Mnozí oblékli německé uniformy, protože už nemohli snášet utrpení německých zajateckých táborů, kde je kosil hlad, epidemie a teror dozorců. Teď posedávají se svěšenými hlavami. Co s nimi bude? Jestli je Spojenci pošlou domů, je to jejich konec. Stalin prý prohlásil: „Žádní sověšští váleční zajatci neexistují. Jsou jenom padlí a zrádci.“ A zrádce nečeká nic jiného než smrt. Někteří si raději vezmou život sami. Jiní naopak bojovali proti spojeneckým vojskům jako lvi, neboť Spojenci v dobře míněné snaze zlákat je k dezerci jim v letácích slibovali nejenom slušné zacházení, ale i brzké odeslání do jejich vlasti, aniž si uvědomovali, že jim slibují smrt a nutí je bránit se zuby nehty zajetí.

Standartenführer d'Alquen si už v hlavě sprádal, co by se mělo udělat. Vzdát se snů o kolonizaci Ruska a vsadit na Vlasova. Umožnit mu, aby zorganizoval ruskou nacionalistickou armádu k boji proti bolševikům po boku německé branné moci. Jen tak bude možno obratně vedenou propagandou infikovat Rudou armádu bacilem rozkladu. Vlasov měl pro toto poslání všechny předpoklady, schopnosti, autoritu i ctižádost. A navíc zašel ve své kolaboraci s Němci tak daleko, že už pro něj neexistovala cesta zpátky.

D'Alquen si přitom byl vědom, že zlomit reichsführerův předpokládaný odpor si vyžádá čas a trpělivé úsilí. Šel za svým cílem metodicky.

Sbíral názory sovětských válečných zajatců, experimentálně si na frontě ověřoval použitelnost nové orientace propagandy. Prokalkuloval dokonce procenta její účinnosti. Zpracoval přehledné grafy. Pak si vyžádal přijetí u Himmlera.

Reichsführer potěšeně poslouchal jeho zprávu. Ale jen do okamžiku, než zaznělo jméno Vlasov.

„Zase začínáte?“ vyštěkl dotčeně.

D'Alquen se ho pokoušel přesvědčit, že Vlasov a nikdo jiný než Vlasov může celou záležitost zaštitit a dát jí žádoucí směr. Himmler však zůstal neoblomný.

„Vůdce zásadně odmítá Vlasova a všechno, co s ním souvisí!“

„Ale je to jediné jméno, které je známo na druhé straně fronty,“ namítal d'Alquen. Himmler se zamyslel.

„Konečně, proč ne? Slibujte si pro mě za mě těm Rusům, co chcete. Slibte jim třeba i tu osvobozenickou armádu. Kdo nás donutí dodržet, co slíbíte nějakým přeběhlíkům?“

„Když zůstaneme u prázdných slibů, akce nutně zkrachuje,“ nedal se standartenführer.

„Tak si najděte jiného bolševického generála jako osvoboditele! Ale Vlasova vám zakazují. Rozuměl jste? Zakazují!“

Karel Richter

Osudový omyl generála Vlasova

Obálku s využitím ilustrace Václava Vomáčky
navrhl Lukáš Tuma.

Odpovědný redaktor Miloslav Martínek.
Jazyková redakce Stanislav Tumis.

Vydalo Nakladatelství Epoque, s. r. o.,
Kaprova 12, 110 00 Praha 1,
v roce 2019 jako svou 681. publikaci.

Čtvrté, přepracované vydání, 496 stran.

Sazbu a litografii provedlo studio Prestig.

Vytiskl Akcent, tiskárna Vimperk, s. r. o.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Knihy Nakladatelství Epoque můžete zakoupit
u svého knihkupce, anebo si je lze objednat:
písemně na adrese: Kaprova 12, 110 00 Praha 1 – Staré Město,
telefonicky na čísle: 224 810 353,
e-mailem na adrese: epocha@epocha.cz,
na internetové stránce: www.epocha.cz